

διατάξεων του άρθρου 86»

τικό στάδιο. Η υιοθέτηση της θέσης αυτής επιβάλλεται και από την ίδια την διαδικασία αναθεώρησης του Συντάγματος σε δύο φάσεις, υπό την έννοια ότι η δεύτερη φάση θεσπίζεται προκειμένου οι μετ' αναθεώρηση ρυθμίσεις να έχουν την πρόσφορη, για τον θεμελιώδη νόμο της έννομης τάξης, νωπή και γνήσια δημοκρατική νομιμοποίηση.

• **Συμφωνείτε με την κατεύθυνση για μία και μοναδική εξαετή θητεία του Προέδρου της Δημοκρατίας;**

Οι εντελώς πρόσφατες θέσεις του πρωθυπουργού σχετικά με τον προσανατολισμό μίας νέας αναθεώρησης του Συντάγματος δεν δικαιολογούν κάποια αισιοδοξία ως προς την ανακοπή της χρόνιας τάσης προσηματικών αναθεωρήσεων του Συντάγματος. Για παράδειγμα: προτείνει ο πρωθυπουργός την θέσπιση μίας, και μόνο, έστω και μεγαλύτερης χρονικής θητείας του Προέδρου της Δημοκρατίας, προκειμένου να μην τίθεται αυτός κατά την ανανέωσή της «στο επίκεντρο μικροκομματικών σκοπιμοτήτων που δύνανται να αλλοιώσουν τον οφειλόμενο υπερκομματικό χαρακτήρα του». Και το ερώτημα είναι προφανές: Γιατί το ζήτημα αυτό δεν τέθηκε επί σειρά δεκαετιών προ του 2020, όταν η πρακτική ήταν να ανανεώνεται η θητεία ενός επιτυχημένου Προέδρου της Δημοκρατίας, εφόσον αυτός μπορεί να προσφέρει ακόμη; Και ποιος ευθύνεται για το ότι, μέσω της αναθεώρησης του 2019, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας κατέληξε να εκλέγεται ακόμα και από περιστασιακές κοινοβουλευτικές πλειοψηφίες; Αυτή ακριβώς η επιλογή δεν τον έχει ήδη θέσει στο επίκεντρο μικροκομματικών σκοπιμοτήτων;

• **Στις εκπεφρασμένες προθέσεις του πρωθυπουργού είναι η αναθεώρηση των διατάξεων του άρθρου 90 παρ. 5 του Συντάγματος, προκειμένου να μην καταλείπεται η αρμοδιότητα επιλογής της ηγεσίας της Δικαιοσύνης στην κυβέρνηση, αλλά να συμμετέχουν στην άσκσή της ενεργώς οι ίδιοι οι δικαστικοί λειτουργοί. Κρίνετε σκόπιμη μια τέτοια αλλαγή; Από ποιο Σώμα θα μπορούσε να γίνεται η επιλογή;**

Ο πρωθυπουργός προτείνει αναθεώρηση των διατάξεων του άρθρου 90 παρ. 5 του Συντάγματος προκειμένου να μην καταλείπεται η αρμοδιότητα επιλογής της ηγεσίας της Δικαιοσύνης στην κυβέρνηση, αλλά να συμμετέχουν στην άσκσή της ενεργώς οι ίδιοι οι δικαστικοί λειτουργοί, προφανώς μέσω των Ολομελειών των Ανώτατων Δικαστηρίων. Και εδώ τίθεται τουλάχιστον το εξής διπλό ερώτημα: Το ότι ενώ στο παρελθόν –και οπωσδήποτε έως το 2009– η αρμοδιότητα της κυβέρνησης για την επιλογή της ηγεσίας της Δικαιοσύνης ασκήθηκε, κατά κανόνα, με τρόπο που δεν έθετε ζήτημα αναθεώρησης του άρθρου 90 παρ. 5 του Συντάγματος, ενώ εδώ και κάποια χρόνια το ζήτημα αυτό τίθεται πια μετ' επιτάσεως, δεν συνιστά ομο-

Είναι νομικώς άτοπο το συμπέρασμα ότι πρέπει να αναθεωρούμε το Σύνταγμα όχι γιατί έχει κενά, αλλά διότι δεν εφαρμόζουμε ορθώς τις επιμέρους διατάξεις του. Ετσι, όμως, καταλήγουμε σε μια προσχηματική, και διόλου ορθολογική, αναθεώρηση

Θεωρώ υπερβολική και, άρα, άσκοπη τη συζήτηση για την κατάργηση της μονιμότητας των δημόσιων υπαλλήλων. Αρκεί η πιστή και πλήρης εφαρμογή των διατάξεων του Συντάγματος, ενδεχομένως με κατάλληλη προσαρμογή της εκτελεστικής τους νομοθεσίας

Από τις τέσσερις αναθεωρήσεις του Συντάγματος μόνον εκείνες του 2001 και του 2008 ολοκληρώθηκαν με τήρηση του γράμματος και του πνεύματος των διατάξεων του άρθρου 110 του Συντάγματος

Το άρθρο 86 πρέπει να αναθεωρηθεί, πρώτον, προς την κατεύθυνση της πλήρους αποσύνδεσης της Βουλής από τη σχετική διαδικασία καταλογισμού ποινικών ευθυνών σε μέλη της κυβέρνησης. Και, δεύτερον και συνακόλουθα, προς την κατεύθυνση της πρόσφορης μεταφοράς της όλης αρμοδιότητας στον αρμόδιο «φυσικό δικαστή»

Ποιος ευθύνεται για το ότι, μέσω της αναθεώρησης του 2019, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας κατέληξε να εκλέγεται ακόμα και από περιστασιακές κοινοβουλευτικές πλειοψηφίες; Αυτή ακριβώς η επιλογή δεν τον έχει ήδη θέσει στο επίκεντρο μικροκομματικών σκοπιμοτήτων;

λογία πως η ευθύνη της μη επιλογής των αρίστων δεν οφείλεται στις κείμενες συνταγματικές προβλέψεις αλλά καθ' ολοκληρίαν στην τακτική των εκάστοτε κυβερνήσεων; Επίσης, ενώ έστω και χωρίς αναθεώρηση του Συντάγματος θεσπίσθηκε προσφάτως μία μορφή συμβουλευτικής συμμετοχής των Ολομελειών των Ανώτατων Δικαστηρίων στην επιλογή της ηγεσίας της Δικαιοσύνης, γιατί η κυβέρνηση αγνόησε επιδεικτικώς, σε όλες τις τελευταίες σχετικές κρίσεις, τις προτάσεις των Ολομελειών αυτών; Μήπως, λοιπόν, εάν είχε ακολουθήσει άλλη τακτική, δεν θα είχαμε φθάσει στην προμνημονευόμενη πρόταση του πρωθυπουργού; Με άλλες λέξεις και εδώ ποιος ευθύνεται για την κατάσταση, η οποία οδηγεί στο να αναθεωρείται μία διάταξη του Συντάγματος όχι διότι δεν είναι ορθή, αλλά επειδή εφαρμόστηκε στρεβλώς στην πράξη;

• **Το άρθρο 86 περί ευθύνης υπουργών έχει δεχθεί έντονη κριτική για ζητήματα ατιμωρησίας και ειδικής μεταχείρισης. Θεωρείτε ότι στην επόμενη συνταγματική αναθεώρηση πρέπει να τροποποιηθεί ριζικά ή να καταργηθεί ολοκληρωτικά; Και, τελικά, μήπως το πρόβλημα έγκειται στην καταχρηστική χρήση του από την εκάστοτε πλειοψηφία;**

Οφείλω εκ προοιμίου να κάνω την εξής ιστορική διευκρίνιση: Όταν θεσπίσθηκε, με μεγάλη μάλιστα πλειοψηφία, το άρθρο 86 του Συντάγματος, κατά την αναθεώρηση του 2001, επέφερε μία πολύ σημαντική πρόοδο σε σχέση με τα προϊσχύοντα για την ευθύνη υπουργών. Και μάλιστα τόσο ως προς την διάρκεια της αποσβεστικής προθεσμίας –η οποία διπλασιαζόταν– όσο και ως προς την σύνθεση του Ειδικού Δικαστηρίου, το οποίο τότε απέκτησε αμιγώς δικαστική σύνθεση από μέλη του Αρείου Πάγου (κατά πλειοψηφία) και από μέλη του Συμβουλίου της Επικρατείας. Ομως, και κυρίως λόγω του τρόπου με τον οποίο εφαρμόστηκαν οι διατάξεις του άρθρου 86 του Συντάγματος και κατά βάση λόγω του τρόπου με τον οποίο ασκήθηκε η σχετική αρμοδιότητα της Βουλής, αποδείχθηκαν προδήλως ανεπαρκείς. Χρειάζεται, λοιπόν, ριζική αναθεώρησή τους κατ' εσχάτην προς δύο κατευθύνσεις: Πρώτον, προς την κατεύθυνση της πλήρους αποσύνδεσης της Βουλής από την σχετική διαδικασία καταλογισμού ποινικών ευθυνών σε μέλη της Κυβέρνησης. Και, δεύτερον και συνακόλουθα, προς την κατεύθυνση της πρόσφορης μεταφοράς της όλης αρμοδιότητας στον αρμόδιο «φυσικό δικαστή», όπως αυτός θα θεσμοθετηθεί με βάση τις νέες, αναθεωρημένες πλέον, διατάξεις.

• **Εντοπίζετε κάποια αμφισημία ως προς την αποσβεστική προθεσμία λόγω μη επικαιροποίησης του εφαρμοστικού νόμου του άρθρου 86, με συνέπεια να δημιουργούνται νομικές και πολιτικές παρερμηνείες; Πρέπει**

η συνταγματική αναθεώρηση να λύσει οριστικά αυτό το θέμα;

Όπως είναι γνωστό, με την αναθεώρηση του 2019 καταργήθηκε η έως τότε ισχύουσα αποσβεστική προθεσμία ως προς την ευθύνη υπουργών και καθιερώθηκε η κοινή παραγραφή. Ευθύς εξαρχής είχα τονίσει –και με δήλωσή μου τότε στην «Εφ.Συν.»– ότι αυτή η κατάργηση της αποσβεστικής προθεσμίας και η καθιέρωση της κοινής παραγραφής ισχύουν από την έναρξη της ισχύος της προμνημονευμένης αναθεωρημένης διάταξης του άρθρου 86 παρ. 3 του Συντάγματος, χωρίς να επηρεάζονται από τον χρόνο ψήφισης του σχετικού εκτελεστικού νόμου.

• **Η μονιμότητα των δημόσιων υπαλλήλων κατοχυρώνεται συνταγματικά. Πιστεύετε ότι πρέπει να επανεξεταστεί η συνταγματική πρόβλεψη σε συνδυασμό με ένα πιο αυστηρό και ουσιαστικό σύστημα αξιολόγησης; Ή κάτι τέτοιο αποτελεί συνταγματικό λαϊκισμό;**

Θεωρώ υπερβολική και, άρα, άσκοπη την συζήτηση για την κατάργηση της μονιμότητας των δημόσιων υπαλλήλων, όπως αυτή ρυθμίζεται από τις διατάξεις του άρθρου 103 παρ. 4 του Συντάγματος. Πριν απ' όλα διότι αυτές οι διατάξεις είναι επαρκείς ως προς το πότε, πώς και ιδίως υπό ποιες εγγυήσεις, δικαστικές και διοικητικές, μπορεί να απολυθεί ο δημόσιος υπάλληλος κατά κανόνα για ανεπάρκεια ή για πειθαρχικούς λόγους. Πέραν τούτου, η μονιμότητα αυτή δεν έχει καθολική ισχύ, διότι εδώ και καιρό –και κυρίως από την αναθεώρηση του 2001– ισχύει η ρύθμιση του άρθρου 103 παρ. 8 του Συντάγματος για τους υπαλλήλους με σύμβαση αορίστου χρόνου. Είναι δε αλήθεια ότι σήμερα ένα μεγάλο μέρος των υπαλλήλων του Δημοσίου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα έχουν προσληφθεί και υπηρετούν όχι ως μόνιμοι αλλά ως συμβασιούχοι αορίστου χρόνου, με τις απαραίτητες εγγυήσεις ως προς το υπηρεσιακό καθεστώς τους. Επομένως αρκεί η πιστή και πλήρης εφαρμογή των προμνημονευόμενων διατάξεων του Συντάγματος, ενδεχομένως με κατάλληλη προσαρμογή της εκτελεστικής τους νομοθεσίας. Το ίδιο υπερβολική και άσκοπη θεωρώ την συζήτηση για ρητή και λεπτομερή συνταγματική καθιέρωση της αξιολόγησης των δημόσιων υπαλλήλων, μόνιμων ή με σύμβαση αορίστου χρόνου. Ήδη ρυθμίζεται εν εκτάσει η αξιολόγηση με βάση τις ισχύουσες συνταγματικές ρυθμίσεις. Πρέπει απλώς οι ως άνω διατάξεις να εφαρμοσθούν καταλλήλως ή ακόμα και να εκσυγχρονισθούν αναλόγως. Αλλιώς φθάνουμε στο νομικώς άτοπο συμπέρασμα ότι πρέπει να αναθεωρούμε το Σύνταγμα όχι γιατί έχει κενά, αλλά διότι δεν εφαρμόζουμε ορθώς τις επιμέρους διατάξεις του. Ετσι όμως, και όπως ήδη τόνισα, καταλήγουμε σε μια προσχηματική, και διόλου ορθολογική, αναθεώρηση του Συντάγματος.